

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою Банківська справа
(назва освітньої програми)

на тему: **«Управління процентним ризиком банку»**
(назва теми)

Виконавець:

Студентка ЦЗФН

Романюк А.С. _____

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Кретов Д.Ю.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Протягом останніх років у банківській системі України відбулися значні зміни щодо підходів управління банківськими ризиками. Такі зміни відбулися внаслідок різних факторів. На сучасному етапі розвитку банківської системи України банкам все важче отримувати достатню норму прибутковості. Так, за останні 5 років значно зменшилися відсоткові ставки, посилюється конкуренція. За таких умов діяльності впровадження адекватної системи управління ризиками надає банкам значну перевагу перед іншими банками. Тому лідери банківської системи ще з 2000 року виділили в своїй структурі підрозділи, основною метою яких є впровадження процедур управління ризиками. Україна в рамках інтеграції банківської системи в світову фінансову структуру намагається гармонізувати банківське законодавство з європейськими стандартами та запровадити найкращу практику управління банками. Саме тому починаючи з 2003 року НБУ заявив про початок впровадження нових принципів пруденційного нагляду за банками, а саме – „нагляд на основі банківських ризиків”, де передбачається також оцінка процентного ризику.

Діяльність банків по залученню ресурсів повинна бути заснована на стратегії управління активами та пасивами, яка дуже добре продумана. Без цього політика залучення призведе до втрат, оскільки може здаватися, що платити за залучені ресурси треба дуже високою ціною. Для забезпечення надійності своєї роботи, банку необхідно створити систему управління ризиками, яка здатна виявляти ризики, вимірювати їх величину, забезпечувати їх моніторинг, мати необхідні інструменти і процедури реагування на погрози, що можуть з'явитися. Така система повинна засновуватися на політиці, яку виробив банк по відношенню управління ризиками.

Управління ризиками – ключова задача банківського менеджменту. Особливістю управління банківськими ризиками є те, що будь-які рішення мають явно виражений суб'єктивний характер. Для того, щоб звести до мінімуму помилки управління, особі, яка приймає рішення, необхідно мати правильну уяву про джерела появи ризиків, знання основних взаємозв'язків між характеристиками діяльності банку і станом зовнішньої економічної середовища. Одним із ризиків, з якими доводиться постійно зустрічатися сучасному банку, разом із кредитним ризиком і ризиком ліквідності, є процентний ризик. Робота по управлінню останнім представляє собою одне зі стратегічних напрямків будь-якого банку. Нерідко від уміння банку управляти ризиком процентної ставки залежить саме його існування – навіть якщо у банку взагалі відсутні проблеми з поверненням вкладених коштів (комерційних і міжбанківських кредитів), що, звісно, малоімовірно.

Управління процентним ризиком є одною з найважливіших ланок управління банком у цілому.

Тому необхідно уявити повну картину відношень і зв'язків, які з'являються при управлінні процентним ризиком, визначити область

застосування різних методик управління ним. Дана проблема є ще недостатньо теоретично розробленою і, як наслідок, не завжди вирішується на практиці. Справа у тому, що за своєю суттю процентний ризик набуває помітний вплив на діяльність банків лише в умовах стабільної економіки, розвиненої інфраструктури фінансового ринку і, як наслідок, жорсткої конкуренції. У нестійкій економіці, за високої інфляції, банки звичайно перекладають процентний ризик на клієнтів, встановлюючи велику різницю між ставками залучення та розміщення. Тим самим знижується платоспроможність клієнтів, і, відповідно, збільшується ризик ліквідності банків. Однак, в останній час зріс інтерес українських банкірів до управління процентним ризиком. Особливістю цього вида ризику є те, що він за своєю суттю, потребує складних математичних методів для охоплення всіх джерел його появи, правильного вимірювання та адекватного реагування. У теперішній час існують відомі методики управління процентним ризиком у сфері ринку цінних паперів, які можуть бути використані при управлінні процентним ризиком у банку.

Необхідно відмітити, що до теперішнього часу основною проблемою українських банків була проблема кредитного ризику. Слабо розвинена правова база і недостатньо пророблені механізми кредитування призводили до істотних втрат. З часом були розроблені методики, що дозволили з високою ступенем надійності проводити кредитні операції. Кредитні ризики у різних банків поступово згладжуються. Тому у теперішній час головним напрямком зростання ефективності роботи банку є покращення його управління у цілому. До такого управління, у першу чергу, відноситься управління процентним ризиком. Саме від якісного управління ним залежить сьогодні конкурентоспроможність і стабільність діяльності банку.

Проблеми управління ризиками знайшли достатньо широке висвітлення у таких відомих вітчизняних та зарубіжних авторів, як Г. Марковіц, М. Мілер, У. Шарп, Д. Тобін, Д.Дж. Джонсон, Р. Віншн, Дж.Д. Вулфенсон, К. Кампос, О. Краковський, Р. Ньюелл, Л. Росе, К. Одегард, Г. Вілсон, М. Вотсов, Ю. Фома, Ч. Фрі ленд, А. Шлейфер та багатьох інших, деякі з них були удостоєні за свої наукові розробки нобелівських премій.

Таким чином, тому як на будь-який банк можуть впливати різні види ризиків, то відповідно стає актуальною проблема ефективного управління ризиками, у т.ч. процентним ризиком, з метою їх мінімізації.

Метою роботи є розробка рекомендацій банку по покращенню науково-методичних основ управління процентним ризиком, а саме по визначенню границь та умов застосування методик управління процентним ризиком у комерційному банку.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити сутність та місце управління процентним ризиком у системі банківського менеджменту;
- ознайомитися з принципами та факторами процентного ризику;
- оцінити систему управління банківськими ризиками у АТ КБ „ПриватБанк”;

- визначити показники діяльності АТ КБ „ПриватБанк”: ГЕП, індекс процентного ризику, чистий процентний дохід, чисту процентну маржу, чистий процентний спред тощо;

- проаналізувати методи зниження процентного ризику АТ КБ „ПриватБанк”;

- визначити ефективність окремих методик щодо управління процентним ризиком та розробити рекомендації по їх вдосконаленню.

Об’єкт та предмет дослідження. Об’єктом дослідження є управління процентним ризиком і діяльність АТ КБ “ПриватБанк” по управлінню ризиками. Предметом дослідження є процентний ризик.

Методи дослідження. У даній роботі використовуються наступні методи дослідження:

- логічне узагальнення для переходу від розгляду окремих понять до створення щодо них загальних суджень;

- метод порівняння для співставлення даних та коефіцієнтів за різні проміжки часу;

- графічний метод для наглядного відображення результатів розрахунків та аналізу;

- метод економіко-математичного моделювання використовується для підкріплення теоретичних засад розрахунками та розробки оптимізаційної моделі управління процентним ризиком.

Інформаційною базою дослідження послужили нормативно-законодавчі акти України, положення, що розглядаються у працях вітчизняних і закордонних учених з проблем управління ризиками, у т.ч. процентним ризиком, статистичні дані НБУ, звітність АТ КБ “ПриватБанк”.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок. Основний зміст викладено на 72 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи «**ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК У СИСТЕМІ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ**» охарактеризовано, що управління ризиками має включати такі елементи: виявлення ризику; вимірювання ризику; контроль ризику; моніторинг ризику. Економічні ризики слід розглядати з позицій управлінського процесу, а отже, враховувати специфіку об'єкта управління, яким у цьому разі є діяльність комерційного банку. Стосовно теорії і практики управління економічними ризиками в зарубіжних країнах, то цьому аспекту досліджень протягом останнього півстоліття приділяється підвищена увага, особливо в контексті банківської діяльності, а управління ризиками традиційно розглядається як ключовий елемент менеджменту. У зарубіжній банківській науці такі дослідження спрямовано на вивчення ризикових сфер, пошук ефективних методів аналізу, контролю, оцінки та моніторингу ризиків, створення адекватних систем управління. Проте далеко не всі з них можна використати у нашій практиці, насамперед внаслідок наявності обмежень щодо виходу банків на міжнародні ринки та недостатню розвиненість окремих сегментів внутрішнього фінансового ринку.

У другому розділі «**ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ ПАТ „ПРИВАТБАНК**» проаналізовано, що АТ КБ „ПриватБанк” нарощує обсяги діяльності та фінансові результати навіть у кризовий період. Крім того, необхідно відмітити покращання процесів управління фінансовими результатами та процентним ризиком: банк отримує позитивний розмір чистого процентного доходу, величина якого постійно збільшується. Отже, банк здійснює ефективну політику щодо управління процентним ризиком. Банк має відносно дешеві ресурси та здійснює їх ефективне розміщення, що дозволяє йому підтримувати рівень спреду і чистої процентної маржі на достатньо високому рівні.

Результати проведених у роботі розрахунків свідчать про помірну залежність банку від змін процентних ставок, оскільки індекс процентного ризику значно не перевищує 10%, крім того, спостерігається тенденція щодо зменшення досліджуваного показника. В 2017, 2018 та в 2019 рр. банк має від'ємний геп у короткостроковій перспективі та значний додатний розрив за активами і пасивами більше року. Вказане свідчить, що банку в короткостроковій перспективі вигідним буде зменшення процентних ставок, а в довгостроковій – зростання.

Враховуючи поточну ситуацію, у короткостроковій перспективі чистий процентний дохід банку може зазнати негативного впливу зростання рівня відсоткових ставок, та повинен використати таку тенденцію у середньостроковій перспективі (протягом найближчих декількох років). Необхідно зазначити ефективну політику управління гепом у АТ КБ „ПриватБанк”: в 2019 році банк зменшив відносну величину негативного гепу порівняно з 2017 та 2018 роками.

У третьому розділі «УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ ПАТ „ПРИВАТБАНК”» основним напрямом удосконалення управління процентним ризиком в АТ КБ «ПриватБанк» є впровадження Стрес-тестування. Стрес-тестування є важливим інструментом управління процентним ризиком. Актуальність застосування стрес-тестування обумовлена економічною ситуацією в Україні. Проте, наявні проблеми стримують активне впровадження стрес-тестування комерційними банками.

Тому впровадження запропонованих у статті заходів щодо вирішення проблем, вибір відповідних методів стрес-тестування та впровадження повного циклу процесу стрес-тестування в банку, дасть змогу банкам отримати дієвий механізм у роботі з ризиками. Впровадження практики проведення стрес-тестування вітчизняними банками дозволить підвищити рівень якості та ефективності системи управління ризиками і управління процентним ризиком, зокрема.

Використовуючи дані оцінки процентного ризику за допомогою таких показників як: ГЕП-менеджмент, дюрація, чиста процентна маржа пропонується здійснити наступні заходи:

- збільшити ставки за середньостроковими кредитами (від 12 місяців до 5-ти років) та зменшити ставки по середньостроковим. У цьому випадку можна очікувати зниження ссередньотрокових кредитів, що приведе до скорочення розривів ліквідності та відповідно процентного ризику відкритих позицій;

- збільшити обсяги довгострокового кредитування, зважаючи на значні обсяги довгострокових ресурсів;

- збільшити процентні ставки за депозитами від 3-х до 12-ти місяців, що дозволить скоротити ризики нестачі ресурсів для фондування активів відповідного строку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Ризик – це небезпека несприятливого впливу змін різноманітних чинників на результати діяльності.

2. Управління процентним ризиком складний багатогранний процес, що потребує не тільки високих професійних навичок безпосередньо працівників відокремленого підрозділу управління ризиків, а, перш за все, розуміння його необхідності та значення з боку керівництва. Саме це є передумовою для формування ефективної системи управління. Складність управління процентним ризиком пов'язана з великою кількістю факторів, що його обумовлюють.

3. Процес управління процентним ризиком має бути безперервним. Своєчасне виявлення ризику перш за все залежить від рівня комунікації та

швидкості обміну інформацією між підрозділами, що приймають участь у генерації процентного ризику, підрозділами, що його оцінюють та тими, що ним управляють. Оцінка та аналіз процентного ризику залежить від професіоналізму спеціалістів, адекватності існуючих в банку методик, процедур та необхідного програмного забезпечення. Найважливішим на даному етапі є розробка правильних висновків щодо отриманих результатів задля здійснення в подальшому вірних управлінських рішень.

4. Управління процентним ризиком як частина управління активами та пасивами є важливою складовою політики АТ КБ «ПриватБанк». Розгляд річного звіту банку свідчить про контроль банківської установи за рівнем процентного ризику.

5. АТ КБ „ПриватБанк” нарощує обсяги діяльності та фінансові результати навіть у кризовий період. Крім того, необхідно відмітити покращання процесів управління фінансовими результатами та процентним ризиком: банк отримує позитивний розмір чистого процентного доходу, величина якого постійно збільшується. Отже, банк здійснює ефективну політику щодо управління процентним ризиком. Банк має відносно дешеві ресурси та здійснює їх ефективне розміщення, що дозволяє йому підтримувати рівень спреду і чистої процентної маржі на достатньо високому рівні.

6. Враховуючи поточну ситуацію, у короткостроковій перспективі чистий процентний дохід банку може зазнати негативного впливу зростання рівня відсоткових ставок, та повинен використати таку тенденцію у середньостроковій перспективі (протягом найближчих декількох років). Необхідно зазначити ефективну політику управління гепом у АТ КБ „ПриватБанк”: в 2019 році банк зменшив відносну величину негативного гепу порівняно з 2017 та 2018 роками.

7. Основним напрямом удосконалення управління процентним ризиком в АТ КБ «ПриватБанк» є впровадження Стрес- тестування.

8. Використовуючи дані оцінки процентного ризику за допомогою таких показників як: ГЕП-менеджмент, дюрація, чиста процентна маржа пропонується здійснити наступні заходи:

- збільшити ставки за середньостроковими кредитами (від 12 місяців до 5-ти років) та зменшити ставки по середньостроковим. У цьому випадку можна очікувати зниження середньострокових кредитів, що приведе до скорочення розривів ліквідності та відповідно процентного ризику відкритих позицій;

- збільшити обсяги довгострокового кредитування, зважаючи на значні обсяги довгострокових ресурсів;

- збільшити процентні ставки за депозитами від 3-х до 12-ти місяців, що дозволить скоротити ризики нестачі ресурсів для фондування активів відповідного строку.

АНОТАЦІЯ

Романюк А. С. «Управління процентним ризиком банку»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Банківська справа»

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглядаються сутність та місце процентного ризику у системі банківських ризиків; охарактеризовано принципи та фактори управління процентним ризиком.

Проаналізовано показники фінансової діяльності банку; оцінено процентний ризик банку та методи його зниження.

Запропоновано удосконалені методи визначення процентного ризику АТ КБ „Приватбанк”; представлено циклічну модель стрес-тестування.

Ключові слова: банки, ризик, процентний ризик, процентні доходи, стрес-тестування.

ANNOTATION

Romanyuk A.S. "Management of interest rate risk of the bank"

Qualifying work for a bachelor's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance"

(code and name of the specialty)

under the educational program "Banking"

(name of educational program)

Odessa National Economic University. - Odessa, 2020.

The paper considers the nature and place of interest rate risk in the system of banking risks; the principles and factors of interest rate risk management are described.

The indicators of the bank's financial activity are analyzed; the interest rate risk of the bank and methods of its reduction are estimated.

Improved methods for determining the interest rate risk of JSC CB "Privatbank" are proposed; a cyclic model of stress testing is presented.

Key words: banks, risk, interest rate risk, interest income, stress testing.